

Korkeakoulutuksen saavutettavuussuunnitelma

Webinaari 10.11.2020

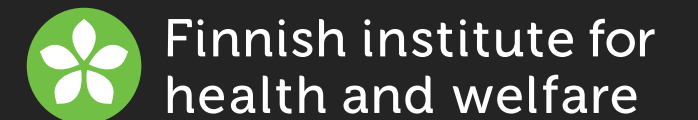
**Perhetausta ja
korkeakoulutukseen
siirtyminen**

Jani Erola

Sosiologian professori
Tutkimuksen lippulaiva INVEST

INVEST

#NewWelfareState

Missä määrin ja miten perhetausta yhteydessä
korkeakoulutukseen?

Perusmekanismi:

Enemmän on parempi

Vähemmän ei ole aina huonompi

Mitä tarkoittaa?

Perhetausta

Mikä tahansa joko

- a) joidenkin perheenjäsenten jakama asia
- b) asia joka jollain tavalla siirtyy (jonkin) edellisen sukupolven jäseneltä seuraavalle

Sama koti perheenjäsenillä lapsuudessa
Peritty omaisuus vanhemman kuollessa

Neljä päätyyppiä

Suotuisat tekijät

Investoinnit

Haitalliset tekijät

Vahingoittaminen

Kirjallisuudessa usein pääpaino ylemmän rivin tekijöillä
("endowments & investments", esim. Becker & Tomes
1976; Coleman 1988; Rosenzweig 1990; Musick & Mare 2006;
Esping-Andersen 2015)

Keskeiset erot

Suotuisat tekijät voivat olla hyväksi riippumatta siitä, tavoitellaanko positiivista vaikutusta (joku "altistuu" hyville asioille)

Investoinneissa aina kyse siitä, että joku tietoisesti tavoittelee positiivista vaikutusta

Suotuisia tekijöitä voivat tarjota vanhemmat, muut sukulaiset, yhteiskunta...

Suotuisat tekijät

Perheen tulot, varallisuus,
koulutus,
sosiaaliset suhteet,
arvot/normit/odotukset/uskomukset

Vaihtelevat lapsuuden ja nuoruuden aikana (~ympäristö)

Myös biologinen perimä!
Geenit "fiksattu", mutta niiden vaikutukset eivät

Investoinnit

Joku, yleensä vanhempi, hyödyntää suotuisia tekijöitä vaikuttaakseen positiivisesti lapseen

Esimerkkejä:

- Vanhemman läksyjen teossa auttamiseen käyttämä aika
- Kertominen nuorelle, mihin kannattaa hakeutua opiskelemaan
- Peruskoulujärjestelmä

Haitat ja vahingoittaminen

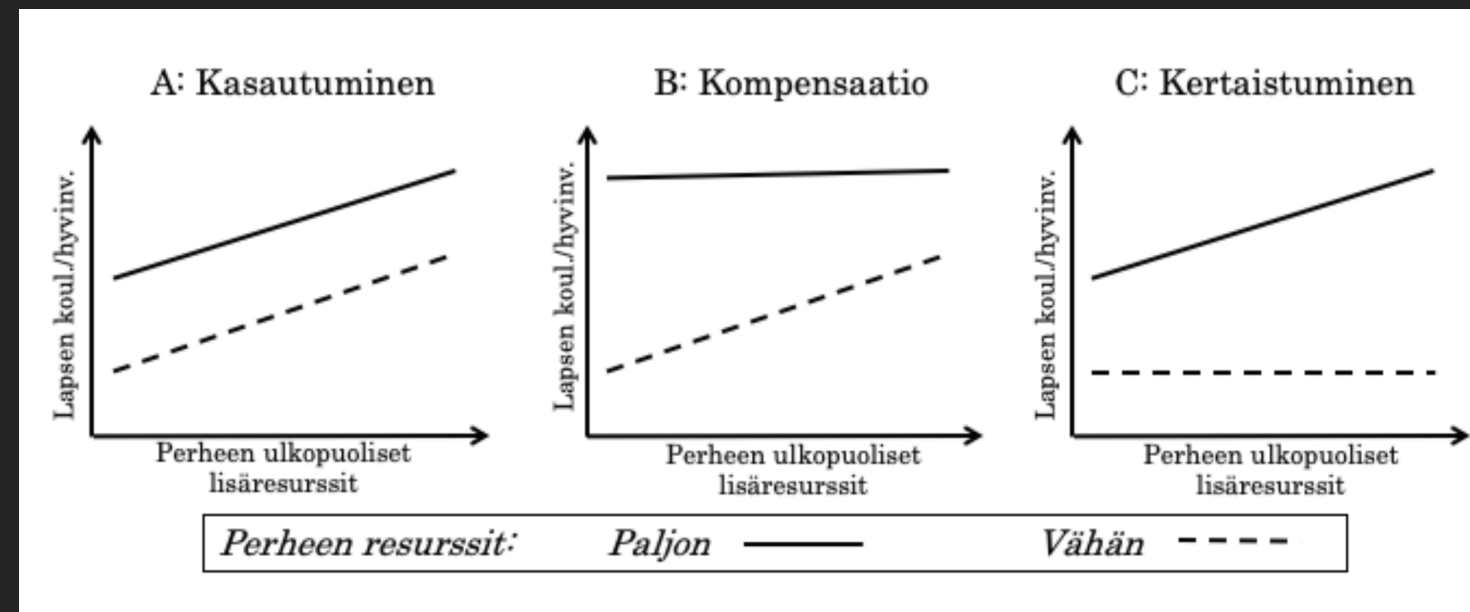
Sosiaaliset suhteet, arvot/normit/odotukset/uskomukset,
jne voivat olla myös *haitallisia*

Voi olla geneettisesti periytyviä ominaisuuksia, joka
haitallisia (sairaudet jne)

Läheiset voivat myös vahingoittaa tietoisesti

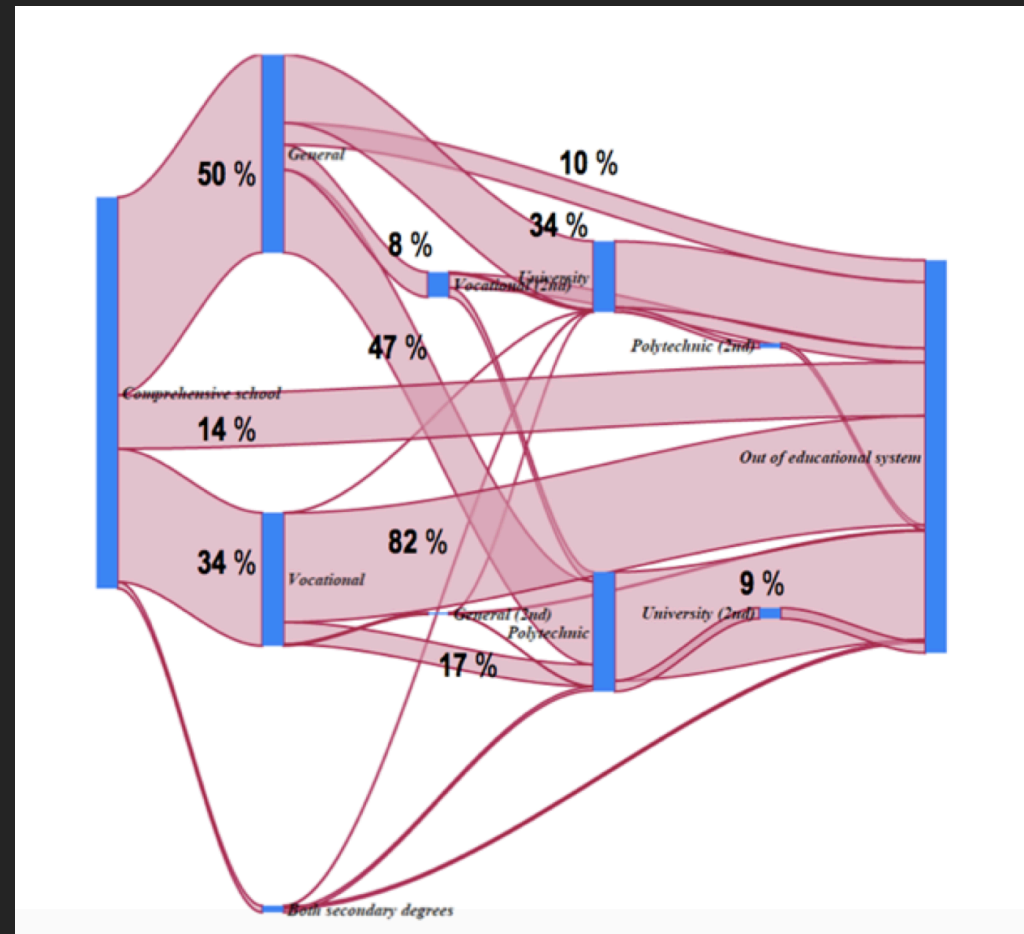
Ongelmia tutkimukselle ja päätöksenteolle

- 1) Erityyppiset suotuisat tekijät ja investoinnit korreloivat vahvasti ja niillä on usein yhdysvaikutuksia ¹.

¹ Esim. Erola & Kilpi-Jakonen, 2017. "Compensation and other forms of accumulation in intergenerational social inequality".

2) Korkeakoulutuksen hankkiminen ei ole yksi tapahtuma, vaan prosessi, jossa useita siirtymiä ².

² Erola, J (2016): "Are targeted social investments feasible policy goals? The case of education in Finland". RFS 9, 71-75.

**Mitä olemme havainneet perhetaustan
yhteydestä korkeakoulutukseen?**

Perhetaustan kokonaisvaikutus

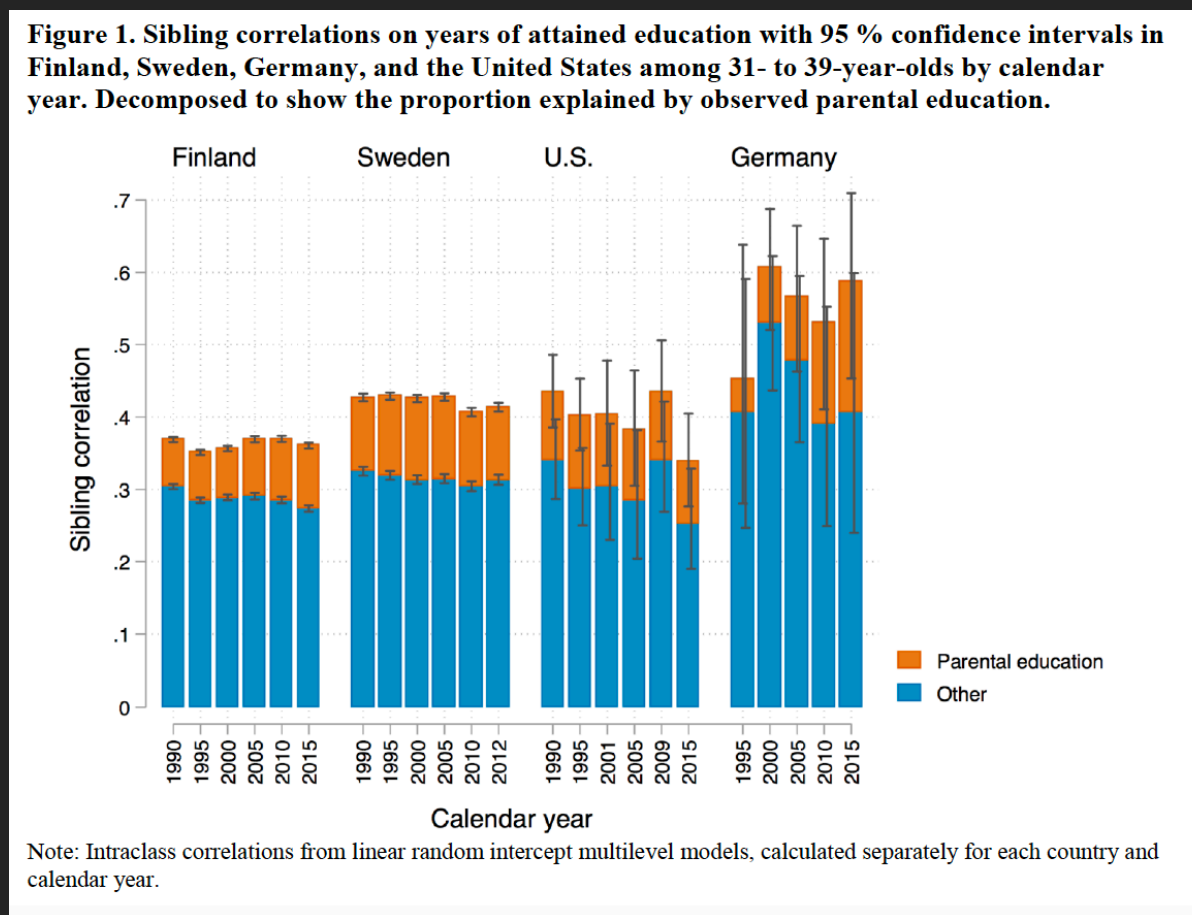
=sisaruskorrelaatio

= kaikki mitä sisarukset jakavat
(havaitut tai havaitsemattomat tekijät)

Vaihtelee 0-1, mitä isompi luku, sitä suurempi vaikutus
perhetaustalla

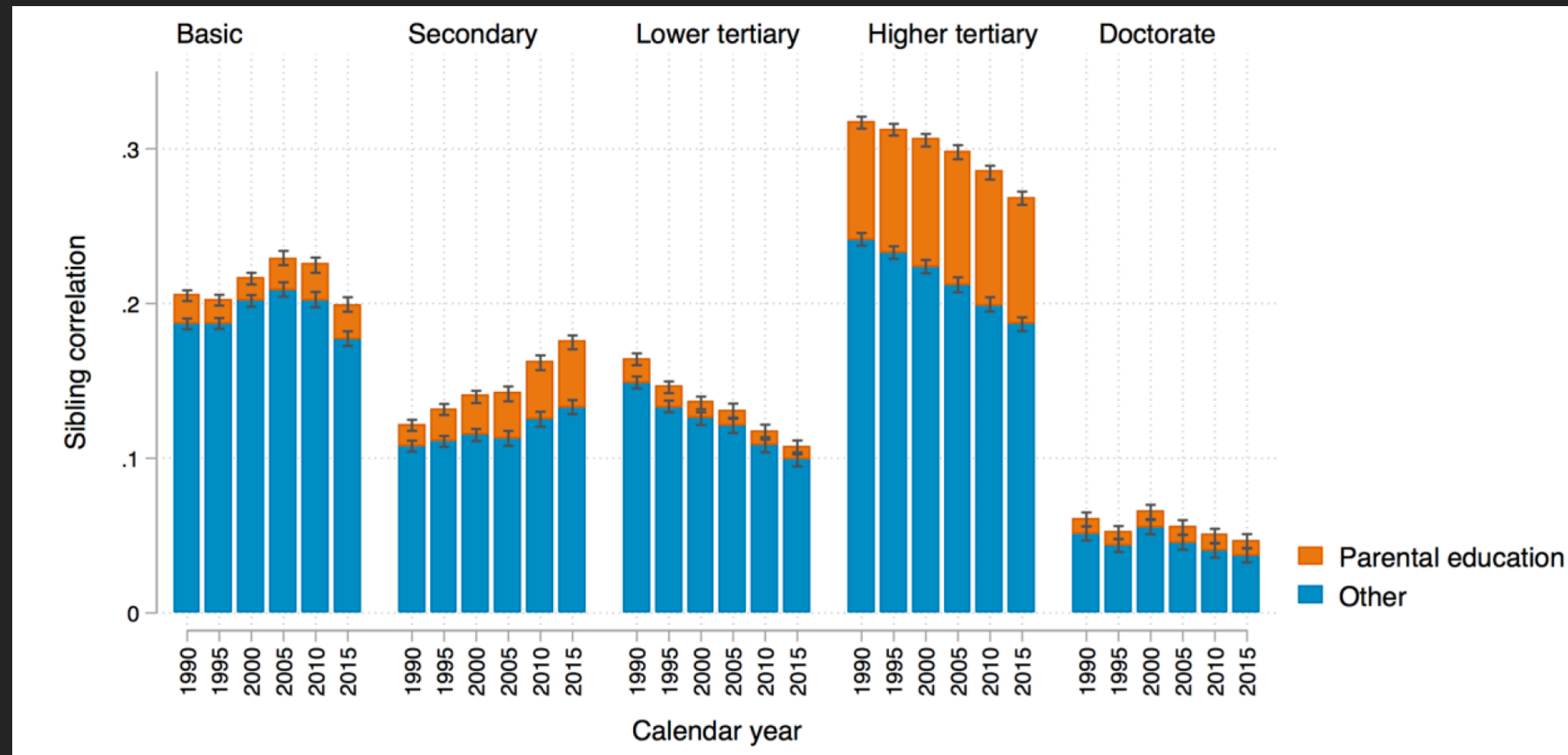
Sisältää esim. vanhempien koulutuksen (lapsille sama),
mutta ei vanhempien erilaisia investointeja eri lapsiin
(esim. "Tiina hyvä matikassa, Pekka ruoanlaitossa")

Perhetaustan kokonaisvaikutus koulutuksessa ³

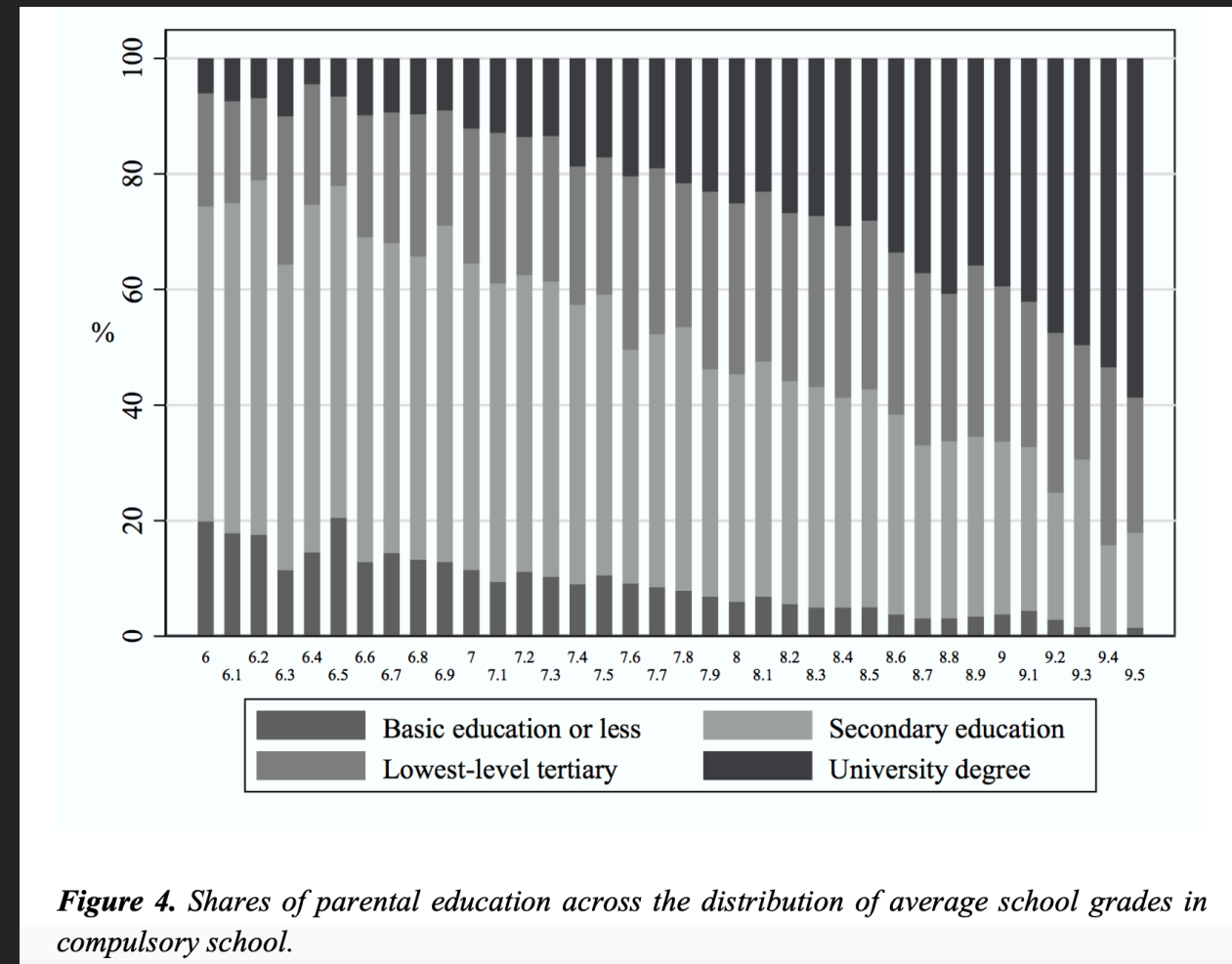
³ Sirniö, O et al (2020). The pattern of educational inequality—The contribution of family background on levels of education over time and across four countries (Invest Working Papers). SocArXiv; Grätz, M et al (2020): "Sibling Similarity in Education across and within Societies" Demography, forthcoming

Perhetaustan kokonaisvaikutus koulutustasoittain ⁴

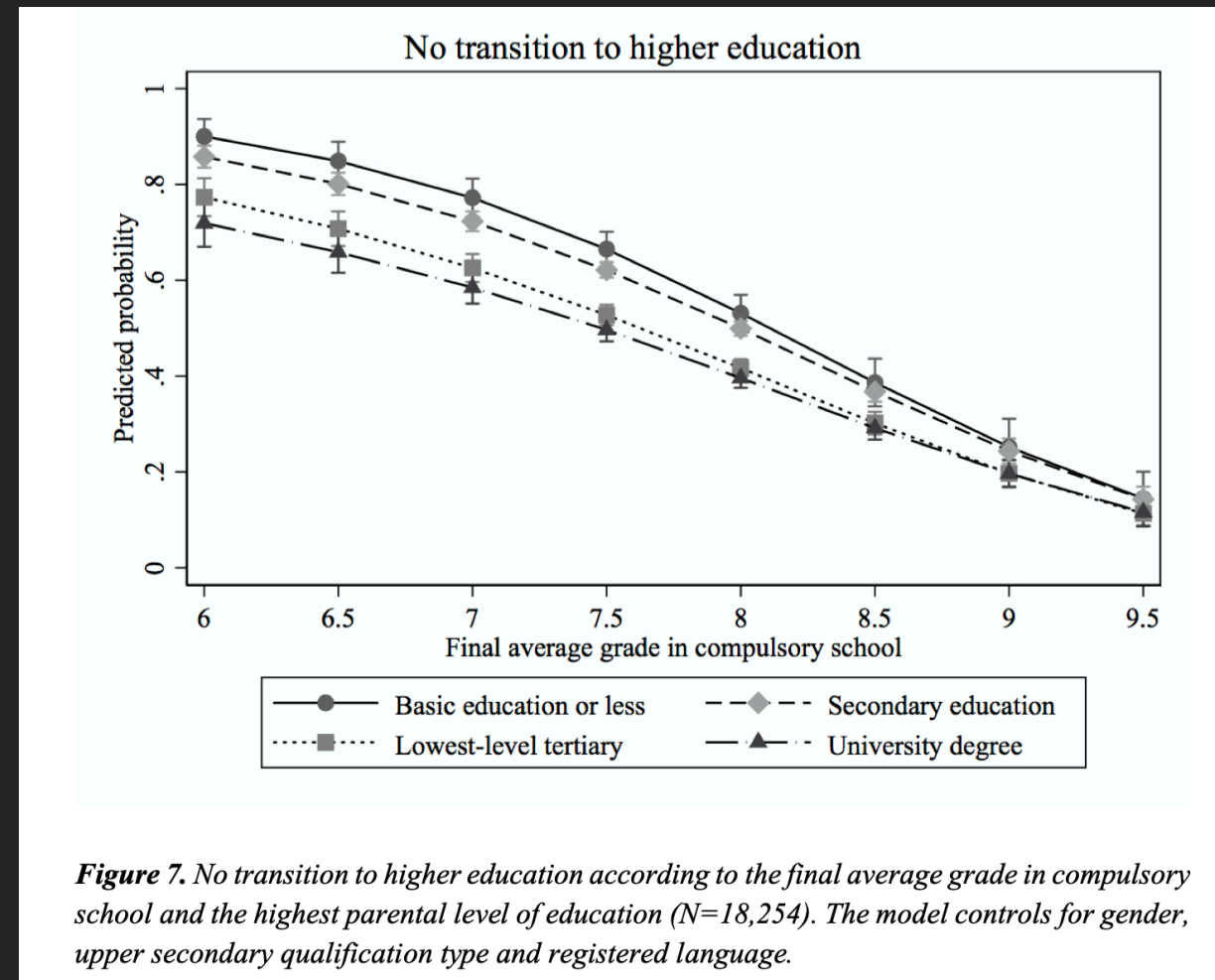
⁴ Sirniö, O et al (2020). The pattern of educational inequality—The contribution of family background on levels of education over time and across four countries (Invest Working Papers) [Preprint].

Vanhemmat ja oma osaaminen ⁷

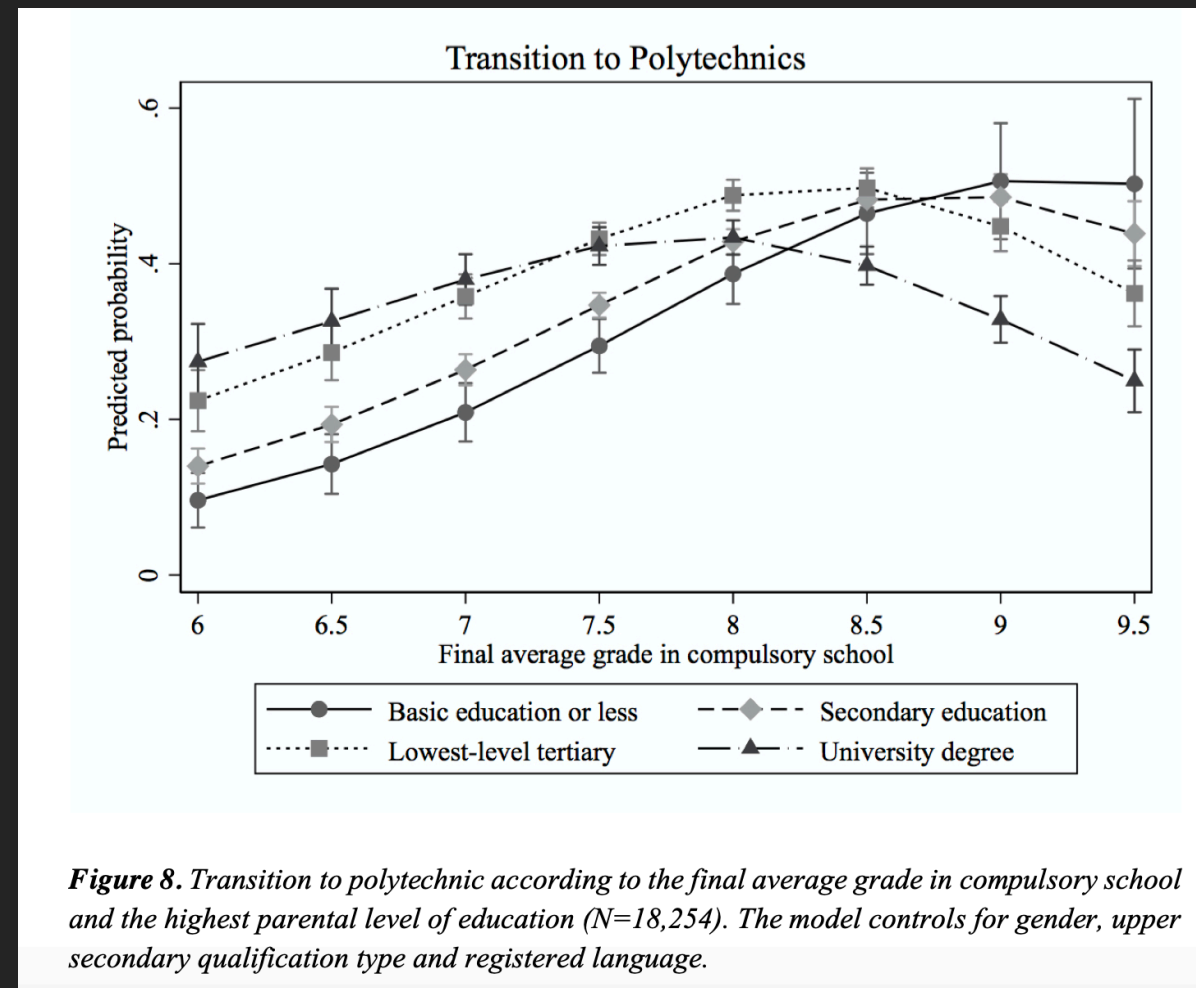
⁷ Heiskala, L et al (2020) "Compensatory and Multiplicative Advantages: Social Origin, School Performance, and Stratified Higher Education Enrolment in Finland", European Sociological Review, <https://doi.org/10.1093/esr/jcaa046>

Kuka ei pääse korkeakoulutukseen?⁸

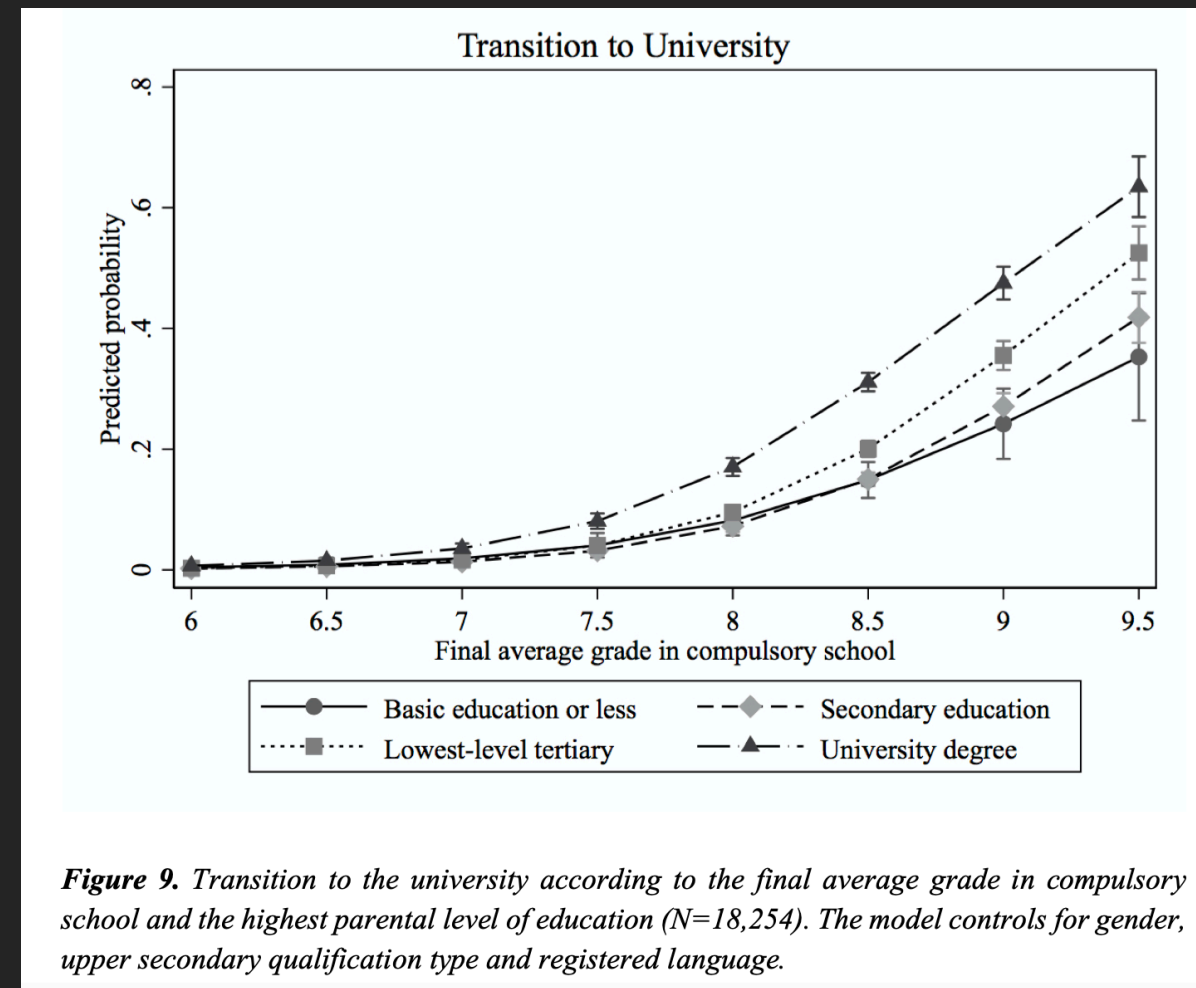
⁸ Heiskala, L et al (2020) "Compensatory and Multiplicative Advantages: Social Origin, School Performance, and Stratified Higher Education Enrolment in Finland", European Sociological Review, <https://doi.org/10.1093/esr/jcaa046>

Kuka pääsee ammattikorkeakouluhin? ⁹

⁹ Heiskala, L et al (2020) "Compensatory and Multiplicative Advantages: Social Origin, School Performance, and Stratified Higher Education Enrolment in Finland", European Sociological Review, <https://doi.org/10.1093/esr/jcaa046>

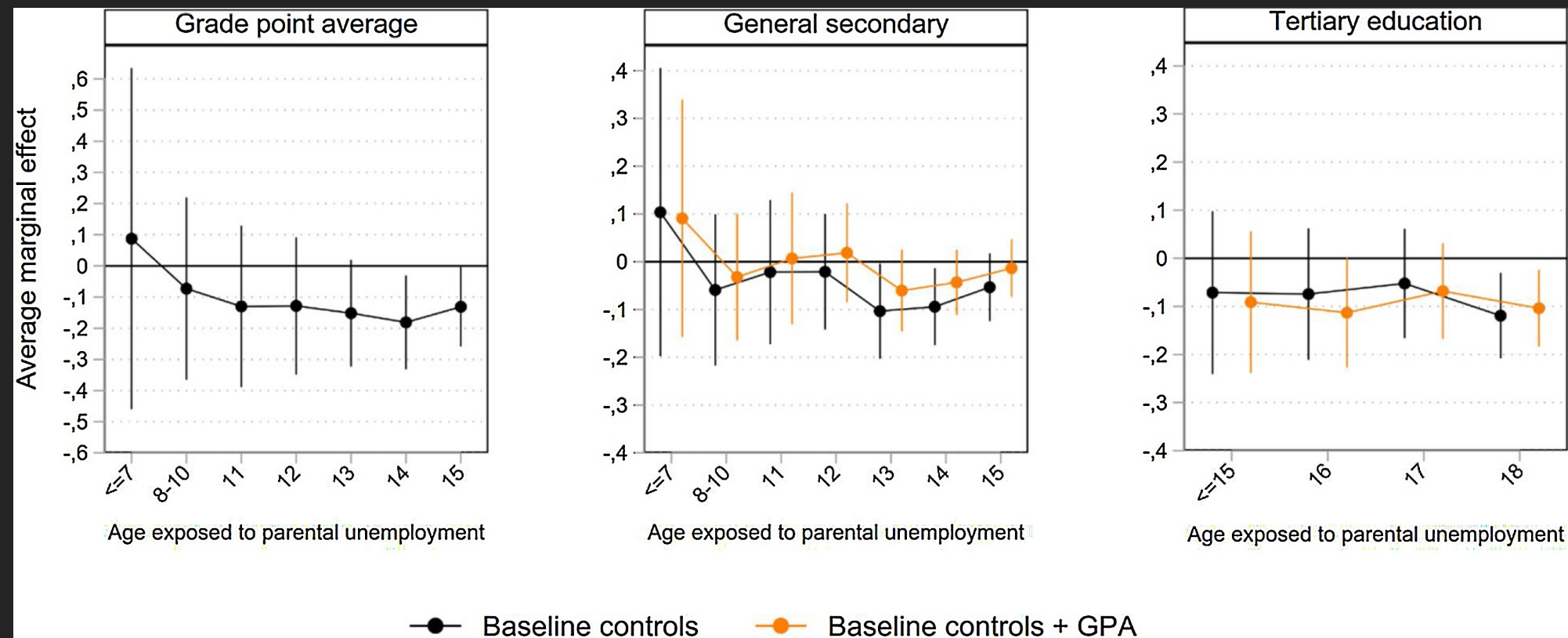
Kuka pääsee yliopistoihin? ⁹

⁹ Heiskala, L et al (2020) "Compensatory and Multiplicative Advantages: Social Origin, School Performance, and Stratified Higher Education Enrolment in Finland", European Sociological Review, <https://doi.org/10.1093/esr/jcaa046>

Tapahtumat elämänkulussa

Vanhemman työttömyys¹⁰

Siirtymävaiheet, ei vaikutusta vanh. tulojen kautta

¹⁰ Lehti, H et al (2019): "The Heterogeneous Effects of Parental Unemployment on Siblings' Educational Outcomes." RSSM, Article 100439.

Vanhempien kuolema¹¹

- Heikentää todennäköisyyttä korkeakoulutukseen (1%-pistettä/ikävuosi)
- Ei riippuvainen siirtymävaiheista
- Korkeakoulutettu äiti voi kompensoida kuolleen isän menetetyt resurssit täysin

¹¹ Kailaheimo-Lönnqvist & Erola (2020): "Child's Age at Parental Death and University Education." Eur Soc, 22:4, 433-455; Prix & Erola (2017): "Does death really make us equal? Educational attainment and resource compensation after paternal death in Finland". SSR, 64:1, 171-83.

Isovanhemmat ¹²

- Isoäidit tukevat vanhempia ja ylläpitävät sosiaalista verkostoa laajennettuun perheeseen
- Eivät yleensä kontribuoi omien resurssien kautta
- Isovanhempien kanssa eläminen yhteydessä heikompiin koulutustuloksiin (perheen sisäinen resurssikilpailu)

¹² Lehti, H et al (2018): "Tying the Extended Family Knot. Grandparents' Influence on Educational Achievement". ESR, 35, 29-48.; Tanskanen, A et al (2017). Educational test scores among adolescents in three-generational households in 20 countries. Finnish Yearbook of Population Research, 51, 3-22.

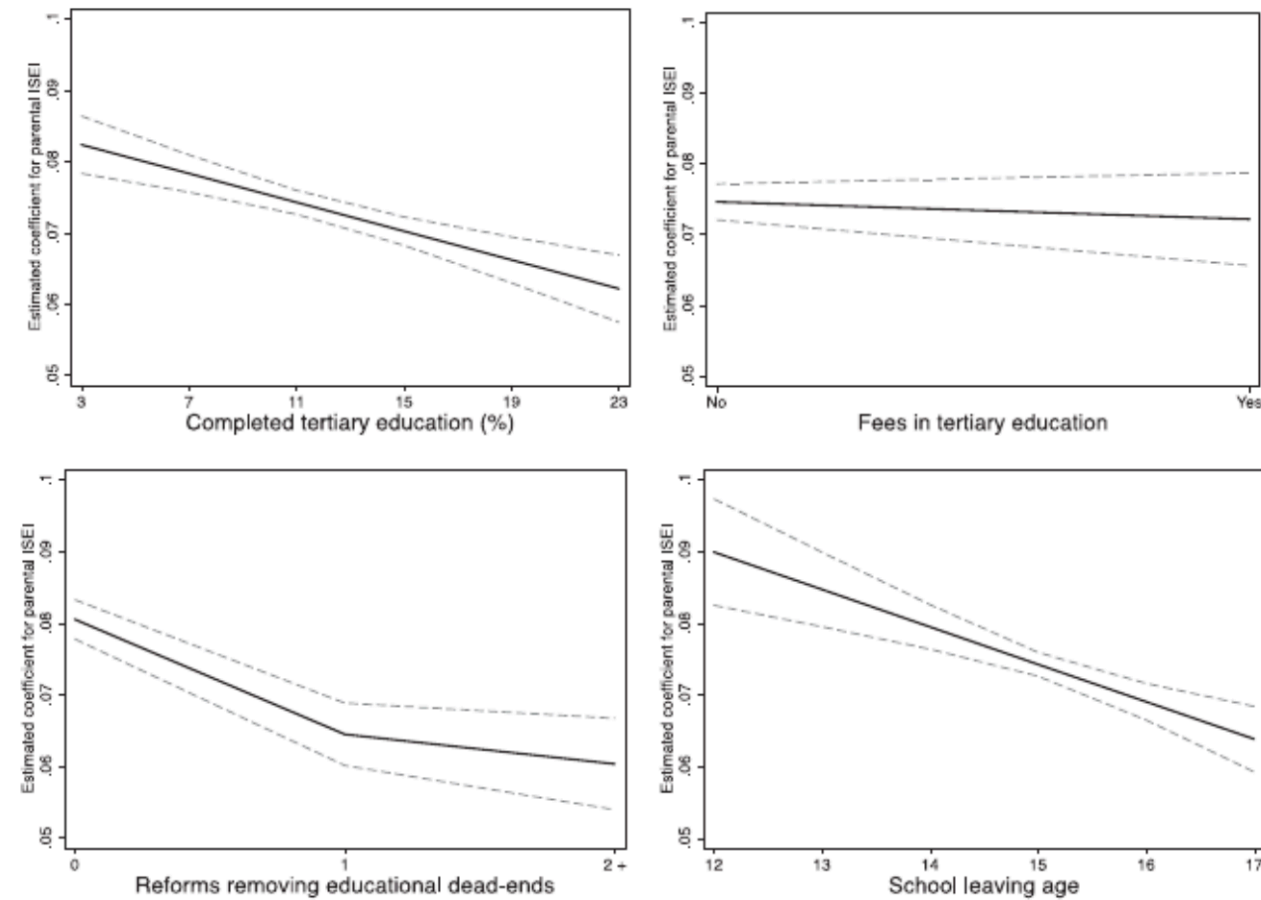
Laajennettu perhe ¹³

- Setien ja tätien koulutus ja tulot yhteydessä korkeakoulutukseen
- Laajennettu perhe "resurssiallas": enemmän = parempi
- Yksi korkeakoulutettu setä/täti voi olla merkityksellinen

¹³ Lehti & Erola (2017): "How do aunts and uncles compensate for low parental education in children's educational achievement?" In "Social Inequality Across the Generations. The Role of Compensation and Multiplication in Resource Accumulation". Edward Elgar; Erola et al (2018): "Resource Compensation from the Extended Family: Grandparents, Aunts and Uncles in Finland and the United States." ESR 34(4): 348–64.

Mitä yhteiskunnat voivat tehdä? ¹⁴

Figure IV: *OE association and the reforms (marginal effects of parental ISEI, OE models)*

¹⁴ Pöyliö, H et al (2018): “Institutional Change and Parental Compensation in Intergenerational Attainment”. *British Journal of Sociology*, 69, 601-625.

Yhteiskuntien keinoja

Peruskoulun tasa-arvoisuus
Toiselle asteelle siirtyminen (erit. lukio)
Valikoiminen korkeakoulutukseen
Korkeakoulutuksen laajentaminen

INVEST

Kiitos!

jani.erola@utu.fi
@JaniErola